

Iisak Sakarinpoika Bucht – rusthollarin poika jahtivoutina ja torpparina

Iisak Sakarinpoika Bucht (1702–1793) oli Sven Buchtin pojanpojan Sakari Sakarinpojan poika. Hänen isoveljestään Sakarista tuli Kallion rusthollin isäntä ja Iisak sai perintöosanaan syytinkitorpan viljeltäväkseen rusthollin mailta. Iisak toimi Tammelan jahtivoutina n. 30 vuoden ajan 1738–1769. Hänellä oli kaksi poikaa Iisak ja Juho. Iisak-poika asui perheineen isänsä kanssa, kunnes muutti Torajärvelle 1787, mistä sai alkunsa Buchtien Torajärven sukuhaara. Juho lähti kotoaan heti aikuiseksi tultuaan ja ryhtyi pitäjänräätäliksi.

Iisak Sakarinpojan kuoltua 1793 rupesi Iisak-poika vaatimaan torpan rakennuksia itselleen tai ainakin korvauksia niistä, koska katsoi perineensä ne. Asiaa puitiin ensin kihlakunnan käräjillä 1795–1796 ja vielä 1797 laamanninoikeudessa, jonka päätöksen mukaan rakennukset kuuluivat rusthollille. Syytinkitorpparina Iisak Sakarinpoika oli saanut vain elinikäisen nautintaoikeuden torppaan ja sen rakennuksiin. Oikeudenkäyntien yhteydessä tehtiin perusteellinen torpan rakennusten katselmus ja arvon määrittäminen, mikä tarjoo ainutlaatuisen kuvauksen 1700-luvun torpasta ja sen rakennuksista malkakattoineen.

Iisak Sakarinpojan perhe

Sven Buchtin jälkeläisistä monet olivat merkittävässä luottamustehtävissä Tammelan pitäjänhallinnossa. Sakari Sveninpoika (1615–1706) oli arvostettu kuudennusmies eli toimi kirkkoherran apuna n. 40 vuoden ajan aina kuolemaansa asti. Hänen poikansa Sakari Sakarinpoika (1663–1741) toimi jahtivoutina 1706–1737. Tämän jälkeen hänen poikansa Iisak (1702–1793) jatkoi jahtivoutina myös n. 30 vuoden ajan 1738–1769. Kallion rusthollin isäntänä toimi tällöin Iisakin vanhempi veli Sakari Sakarinpoika (1701–1773). Myös tämä Sakari-veli toimi luottamustehtävissä eli kuudennusmiehenä 1700-luvun puolivälissä. *[Eeva Ojanen, Tammelan historia I]*

Jahtivouti oli käräjillä valittu pitäjän nimismiehen alainen toimihenkilö, jonka tehtäviin kuului petojahtien järjestäminen ja metsäpalojen sammutuksesta vastaaminen. Iisak Sakarinpoika oli ilmeisen kyvykäs mies, kun oli nimetty tähän tehtävään, vaikka ei ollut talollinen, kuten yleensä näiden toimien haltijat.

Iisak Sakarinpoika syntyi toiseksi vanhimpana poikana 1702 Kallion rusthollari Sakari Sakarinpoika Buchtin ja Anna Pentintytär Sarinin perheeseen. Vanhimma veljestä Sakarista tuli rusthollin isänsä ja Iisak sai perintöosanaan syytinkitorpan viljeltäväkseen rusthollin mailta.

Iisak avioitui 1742 Tammelan Eskolan talon Kirsti Matintytären kanssa. He saivat kaksi poikaa Iisak (1746–1818) ja Juho (1750–1839). Kirsti kuoli 1770 ja Iisak meni uusiin naimisiin Tammelan Sipilän tyttären Kristiina Juhontytären kanssa 1771. He eivät saaneet lapsia ja Kristiina kuoli 1789 punatautiin 52-vuotiaana. Iisak eli leskenä torpassaan vielä yli kolme vuotta kunnes kuoli 1.1. 1793 vanhuuden heikkouteen.

Iisakin ja Marian vanhempi poika Iisak Iisakinpoika avioitui naapurin tyttären eli Kallion Jaakkolan Maria Jaakontytären kanssa 1766. He asuivat isä-Iisakin torpassa ja saivat yhteensä seitsemän tytärtä, joista kaksi kuoli pienenä. Iisak Iisakinpoika sai 1787 haltuunsa Torajärven yksinäistalon puolikkaan ja perhe muutti sinne. Tästä alkunsa saaneesta Torajärven sukuhaarasta on Erkki Tiensuu kirjoittanut perusteellisen kuvauksen sukukirjassa *Tammelan Buchteja 400 vuotta*.

Nuorempi poika Juho oli jo aiemmin muuttanut pois ryhdyttyään käsityöläiseksi ja saatuaan pitäjänräättälin valtakirjan 1773. Juhosta on Seija Juntunen julkaissut kirjoituksen *Johan Bucht; pitäjänräättäli – talollinen – tervaskantojen sukua*, Callion Kaiku No. 7, 2017.

Kiista Iisak Sakarinpojan torpan rakennuksista

Iisak Sakarinpojan kuoltua torppa jäi tyhjilleen. Torajärvelle jo vuosia aiemmin muuttanut Iisak Iisakinpoika rupesi havittelemaan torpan rakennuksia itselleen ja haastoi lopulta Kallion rusthollin haltijat **11.4.1795 talvikäräjille**. Hän esitti asiamiehensä välityksellä, että:

Nyt edesmennyt jahtivouti Iisak Sakariaksenpoika, oli eläessään hallinnut useita syytinkimaita vastaajien rusthollin alaisuudessa, joilla hän myös erikseen käytti yhtä riihirakennusta, yhtä latoa, yhtä karjasuojaa, kahta pirttiä, kahta aittaa, yhtä tallia sekä neljää niitty latoa; ja että vastaajat siitä huolimatta, ja vaikka mainittu edesmenneen Iisak Sakariaksenpoika oli eläessään yhden näistä rakennuksista ostanut kylän asukkailta ja muut rakennukset itse rakentanut kylän yhteiseltä metsämaalta otetuista hirsistä, pyrkivät kiistämään Iisak Buchtin oikeuden mainittuihin rakennuksiin.

Täten vaati kantajan asiamies, että nämä rakennukset tai niiden arvo on tuomittava Iisak Buchtin hyväksi hänen isänsä oikeana perillisenä. Vastaajien edustaja väitti, että edesmenneen Iisak Sakariaksenpojan hallinta mainittuihin rakennuksiin oli ollut ainoastaan tilapäistä, ja esitti kanteen hylkäämistä. Tämä jälkeen oikeus teki päätöksen:

Ennen seuraavia käräjiä, joihin tämä asia lykätään, on kantaja Iisak Bucht velvollinen viiden riikintaalerin sakon uhalla teettämään uskottujen miesten toimesta arvio kysymyksessä olevista rakennuksista. Myös vastaajien on edellä mainitun sakon uhalla jälleen saavuttava paikalle.

Asia käsiteltiin seuraavan kerran **syyskäräjillä 23.11.1795**:

Edellisten käräjien päätöksen mukaisesti kantajan asiamies esitti toimitusvoudin ja kruunun nimismiehen Eric Johan Juseliuksen viimeksi kuluneen lokakuun 1. päivänä laatiman luettelon, jossa mainittujen rakennusten arvoksi oli merkitty kolmekymmentä riikintaaleria neljäkymmentä killinkiä, mutta koska tämä luettelo oli paikan päällä muistiinpanon omaisesti laadittuna puutteellinen, ilmoitti vastaaja Sakari Jaakonpoika, ettei hän ollut tuolloin ollut paikalla eikä osallistunut määrättyyn katselmukseen, koska häntä ei ollut siitä kutsuttu.

Oikeus teki seuraavan päätöksen:

Koska kihlakunnanoikeudelta puuttuu tässä asiassa riittävä ja luotettava selvitys, ja koska toimitusvoudin ja kruunun nimismiehen Juseliuksen lokakuun 1. päivänä laatima ja tänne jätetty luettelo on havaittu puutteelliseksi, sekä koska on selvitetty ja kiistämätöntä, ettei vastaaja Sakari Jaakonpoika ollut läsnä mainittuna päivänä toimitetussa katselmuksessa eikä ollut siihen kutsuttu, kumoaa oikeus tämän katselmuksen voiman ja vaikutuksen, ja määrää kantajan viiden riikintaalerin sakon uhalla ennen ensi vuoden syyskäräjiä, joihin tämä asia lykätään, toimittamaan uuden ja täydellisemmän katselmuksen ja arvion, johon vastaajien Sakari ja Jaakko Jaakonpoikien on saatuaan asianmukaisen kutsun velvollisuus osallistua.

Seuraavan vuoden **syyskäräjillä 26.9.1796** oli asia uudelleen esillä.

Kruunun nimismies Juselius oli toimittanut vaaditun uuden katselmuksen 16.9.1796, uskottuina miehinä lautamies Josef Josefsson Heikka Linikkalasta ja siltavouti Christian Orell Kuustosta. Paikalla olivat myös rusthollin haltijat Jaakko ja Sakari Jaakonpojat, heidän nuorin veljensä Antti sekä veljesten äiti Anna Heikintytär. Rustholli oli tällöin vielä perikunnan hallussa, koska sukupolven vaihdosta ei ollut tehty ennen edellinen isännän Jaakko Sakarinpojan kuolemaa 1792 ja perilliset eivät olleet vielä päässeet sopuun tilan omistuksesta.

Katselmuksessa kirjattiin ja arvioitiin torpan rakennukset seuraavasti:

- *Yksi vanha pirtti, jossa porstua, tuohikattoinen, jonkin verran rapistunut, arvo 1 riikintaaleri 32 killinkää*
- *Yksi vanha sauna, jossa porstua, pieni kellari takana ja parvi yläpuolella, hyvin rapistunut, arvo 1 riikintaaleri*
- *Yksi vanha pieni aitta, tuohimalkakatto, arvo 8 killinkää*
- *Yksi vanha aitta yksinkertaisella perustalla, arvo 32 killinkää*
- *Yksi vanha navetta, tuohimalkakatto 24 killinkää*
- *Yksi vanha huonokuntoinen lato 8 killinkää*
- *Kaksi vanhaa latoa, kumpikin 16 killinkää, yhteensä 32 killinkää*
- *Yksi riihi ja lato, vahingossa palanut korpraali Michel Bergmanin viljan kanssa; yhdeksän kyynärää neliskulmainen, saman levyinen kuin riihi, tuohimalkakatto, arvo yhteensä 16 riikintaaleria 32 killinkää*
- *Kaksi parempaa heinälatoa, kumpikin 32 killinkää, yht. 1 riikintaaleri 16 killinkää*
- *Kaksi samanlaista heikompaa, kumpikin 24 killinkää, yht. 1 riikintaaleri*

Yhteensä 23 riikintaaleria 40 killinkää.

Veljekset Sakari ja Jaakko Kallio eivät kieltäneet, että kyseessä olevat rakennukset olivat kuuluneet kantajan edesmenneelle isälle Iisak Sakarinpojalle. He eivät kuitenkaan myöntäneet, että kantaja saisi siirtää mainitut rakennukset pois Kallion rusthollin maalta, jossa ne olivat pystytettyinä, tai että kantajalle maksettaisiin niistä korvausta. Lisäksi veljekset olivat vanhempiensa kanssa hoitaneet edesmennyttä jahtivouti Iisak Sakarinpoikaa tämän viimeisen sairauden aikana sekä huolehtineet hänen syytinkimaistaan.

Tämän vahvistukseksi he antoivat oikeudella kirkkoherra Michel Avellanin todistuksen

Että vanha jahtivouti Isac Zachariasson Bucht, joka kuoli 1. tammikuuta 1793, kuolemaansa saakka hoidettiin Kallion rusthollarin lesken Anna Henrikintytären ja hänen lastensa toimesta, ja että mainitun Isac Zachariassonin poika Isac Isacsson jo useita vuosia ennen ensiksi mainitun kuolemaa muutti pois kotoa Torajärven kylässä yhä hallussaan olevaan taloonsa, todistetaan täten pyynnöstä ja voidaan tarvittaessa kirkon asiakirjoista edelleen vahvistaa.

Tammelán pitäjässä 17. syyskuuta 1796

Mich. Avellan

Vastaajat esittivät Iisak Sakarinpojan hoidosta ja hänen tilustensa viljelystä laskelman, joka osoittaa, mitä Kallion rusthollarin leski Anna Heikintytär ja hänen poikansa Sakari ja Jaakko olivat nähneet vaivaa edesmenneen jahtivouti Iisak Sakarinpoika Buchtin hyväksi hänen vanhuutensa aikana, laskettuna vuosista 1789–1792, yhteensä neljän vuoden ajalta:

Mainitulla jahtivoudilla oli 27 kapanalaa peltoa, joka kynnettiin asianmukaisesti kahdesti vuodessa, lannoitettiin, valmisteltiin ja kylvettiin ym., missä kunkin vuoden osalta kului seitsemän juhtapäivää, kukin päivä 16 killinkää, yhteensä 2 riikintaaleria 16 killinkää.

Leikkaamiseen, kuljettamiseen riiheen, puintiin ja viskaukseen kului yksi juhtapäivä ja seitsemän renkipäivää, yhteensä 1:24. Samoin vuosina 1790, 1791 ja 1792, jolloin kokonaissumma on 11 riikintaaleria 24 killinkää.

Hoitamisesta hänen sokeutensa aikana yhden vuoden ajan sekä heikkouden ajalta ennen hänen kuolemaansa korvauksena vähintään 8 riikintaaleria.

Yhteensä: 25 riikintaaleria 16 killinkää.

Tammelassa 19. syyskuuta 1796

Zacharias Jacobsson

Edellä olevan lukemisen jälkeen veljekset lisäsivät puolustukseensa, että edesmenneen Iisak Sakarinpojan elinaikanaan hallitsema riihi oli myös paikalle tulleen korpraali Michel Bergmanin kertoman mukaan vahingossa palanut yhden vuoden viljasadon kanssa, koska Bergman oli Iisak Sakarinpojalta saanut hänen eläessään luvan panna viljaa sinne kuivattavaksi.

Tämän jälkeen kihlakunnan oikeus teki päätöksen:

Koska veljekset ovat myöntäneet, että ne rakennukset, joista nyt on kysymys, ovat kuuluneet kantajan edesmenneelle isälle Iisak Sakarinpojalle, jonka jälkeen kantaja on perillinen, katsoo kihlakunnanoikeus kohtuulliseksi määrätä veljekset Sakari ja Jaakko Kallio velvollisiksi luovuttamaan ne Iisak Buchtille tai vaihtoehtoisesti maksamaan korvauksen näistä rakennuksista Iisak Buchtille edellä mainitun arvon mukaan.

Rusthollin haltijat Sakari ja Jaakko Jaakonpojat eivät kuitenkaan tyytyneet tähän päätökseen, vaan valittivat seuraavaan oikeusasteeseen eli laamanninoikeuteen. Iisak Sakarinpojan torppaa koskeva **valitus käsiteltiin 20.2.1797 Uudenmaan ja Hämeen laamanninoikeudessa**. Asian käsittely tapahtui kirjallisesti ja osapuolet määrättiin odottamaan laamanninoikeuden päätöstä, joka 24. helmikuuta seuraavassa muodossa julistettiin:

Uudenmaan ja Hämeenlinnan laamannikunnan laamanninoikeuden tuomio Tammelan ja Someron pitäjien kihlakunnanoikeuden käsittelemässä ja ratkaisemassa riitajutussa, joka koski kiistaa rusthollarien Sakari ja Jaako Jaakonpoikien Kallion kylästä sekä talollinen Iisak Iisakinpoika Buchtin Torajärveltä, välillä koskien oikeutta niihin rakennuksiin, joita vastaajan kuollut isä Iisak Sakarinpoika Bucht oli hallinnut elinaikanaan, sekä syytinkitiluksiin Kallion kylässä.

Laamanninoikeus on tämän asian, sekä mitä osapuolet toisiaan vastaan ovat lausuneet ja mitä on tapahtunut, ottanut harkintaan. Ja koska Iisak Bucht ei ole pystynyt selvittämään ja todistamaan, että ne aiemmin mainitut, väitetysti riidanalaiset rakennukset hänen isänsä olisi ostanut muualta ja voitaisi siten katsoa katsoa olevan sitä omaisuutta, joka kuuluisi hänen perillisilleen, vaan päinvastoin on myöntänyt niiden olevan Kallion kylän yhteisestä metsästä hakattuja, eikä edesmenneen Iisak Buchtin oikeuden käyttää yhteistä metsää sen tähden voida osoittaa perustuvan muuhun kuin siihen, että hänellä oli hallinnassaan kantajien rusthollin syytinkimaita, ja siten hän on käyttänyt oikeutta yhteisen metsän hyödyntämiseen, mistä seuraa, että näitä rakennuksia ei voi lainmukaisesti viedä tilalta.

Näin ollen, ja kumoten kihlakunnanoikeuden aiemman päätöksen, laamanninoikeus katsoo oikeudenmukaiseksi, että Iisak Buchtin vaatimus edellä mainituista rakennuksista hylätään, ja Sakari ja Jaakko Jaakonpojat vapautetaan vastaajan vaatimuksesta tässä asiassa, mutta oikeudenkäyntikulut jaetaan osapuolten kesken, kumpikin osapuoli vastaa omista kuluistaan.

Tietoja torpasta

Kirkonkirjoissa ja henkikirjoissa ei ole selviä merkintöjä Kallion torpista ennen 1700-luvun loppupuolta. Vuosien 1775–1780 rippikirjassa on ensimmäisen kerran merkitty erikseen kolme torpparia perheineen: rakuuna Michel Bergman, jahtivouti Iisak Zachrisson Bucht ja Johan Johansson, joka oli alun perin Kallion ja Sukulan yhteisen ruotusotilaan varamies. Seuraavassa rippikirjassa mainitaan myös pitäjänsuutari Gabriel Flinck, joka oli avioitunut rusthollin tyttären Brita Jacobsdotterin kanssa sekä torppari Matts Jacobsson.

Rusthollilla on varmaan ollut määräysten mukainen rakuunan sotilastorppa jo 1600-luvun lopulta alkaen, mutta Iisak Sakarinpojan torppa lienee ensimmäinen ”siviilitorppa”. Iisak asui todennäköisesti vielä aikamiehenä Kallion rusthollissa ns. setämiehenä, eli isännän naimattomana veljenä. Hän avioitui vasta varttuneemmalla iällä 1742 ja sai ehkä silloin perintöosuutenaan

oikeuden perustaa torpan rusthollin maille. Tällaista ns. perintötorppaa kutsuttiin syytinkitorpaksi, kuten edellä olevissa asiakirjoissakin on tehty.

Kirjallista kontrahtia Iisakin torpasta ei ole löytynyt, tuskin tehtykään, mutta käräjäpöytäkirjat vahvistavat, että kyseessä oli todella rusthollin mailla oleva syytinkitorppa. Sen nautintaoikeus oli annettu Iisakin elinajaksi eikä siirtynyt perintönä jälkipolville.

Tuon ajan mittapuun mukaan kyse ei ollut mistään vaatimattomasta torpasta, vaikka oikeuden pöytäkirjoissa peltoalaksi oli mainittu 27 kapanalaa, eli vain vajaat 0,5 ha. Koko kylän peltoala oli vanhastaan sekin vain n. 20 tynnyrinalaa, eli 10 ha, mutta kylällä oli laajat niityt, lähes 60 ha, ja metsiä yli 400 ha ja syytinkitorpalla oli oikeus hyödyntää näitäkin. Eläinten lukumäärästä ei ole tietoa, mutta joka tapauksessa torppaan kuului myös navetta ja talli.

Rakennuksia oli lukuisia. Asuinrakennuksia eli pirttejä oli alun perin kaksi, aittoja kaksi, sauna, navetta, talli, erikuntoisia latoja peräti 7, osa niittylatoja sekä riihi, jonka yhteydessä oli myös lato. Toinen pirtti on saattanut olla Iisakin Iisak-pojan asuinrakennus ennen kuin hän muutti Torajärvelle. Viimeisimmissä pöytäkirjoissa toista pirttiä ei enää mainita.

Iisakin pelto (Isaacs åker) sekä torppa ja riihi on merkitty oheiseen isojakokarttaan vuodelta 1791.

Karttapohja Kallion isojakokartasta 1791, Maanmittaushallituksen uudistusarkisto.

Isojaon selitysosana mukaan Iisakin peltokuvion No. 46 pinta-ala oli 35 kapanalaa ja maanlaatu hiekansekaista savimaata. Torppa sijaitsi keskellä kyläaluetta kumpareella, joka nykyään

tunnetaan nimellä Kaunismäki. Mäellä oli ilmeisesti muitakin torppia, vaikka tontille on merkitty vain yksi asuinrakennuksen symboli. Samalta ajalta olevassa ns. Kuninkaan kartastossa paikalle on merkitty ainakin kaksi torppaa. Toinen saattaa olla pitäjänsuutari Flinckin torppa, koska peltokuvion No. 48 nimeksi on merkitty ”Suutarin pyöli”.

Useassa rakennuksessa mainitaan olleen tuohi- tai oikeastaan tuohimalkakatto, mikä oli vuosisatoja käytössä ollut kattorakenne. Siinä vesieristeenä käytettiin tuohilevyjä, jotka ladottiin ohuiden riukujen eli varppeiden päälle. Tuohet pidettiin paikoillaan päällimmäiseksi asetettujen malkapuiden avulla. Tuohimalkakattoja voi käydä katsomassa esim. Someron torppamuseossa tai Seurasaaressa.

Tuohikattoja käytettiin aina 1800-luvun loppupuolelle asti, jolloin pärekatto vasta yleistyi. Esko Aaltosen sadan vuoden takaisten muistiinpanojen mukaan Jaakkolan riihen katto oli Kallion ensimmäinen pärekatto, tehty veitsipäreistä joskus 1860-luvulla. Muistelijoina olivat 1847 syntyneet tervaskannot Ananias Suoranta ja Samuli Palm, jotka katon tekoaikaan olivat rippikouluiässä.